

2020-12-17
A2020/02649/JÄM

Arbetsmarknadsdepartementet

Linköpings universitet
Barnafrid –
Nationellt kunskapscentrum
581 83 Linköping

Myndighetsgemensamt uppdrag om information och vägledning i arbetet mot hedersrelaterad brottslighet

Regeringens beslut

Regeringen uppdrar åt Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck vid Länsstyrelsen i Östergötlands län (nedan Nationella kompetensteamet) att samordna de gemensamma myndighetsinsatser som beskrivs i detta uppdrag för att främja tillämpningen av de nya bestämmelser mot hedersrelaterad brottslighet som trädde i kraft den 1 juli 2020 (prop. 2019/20:131, bet.2019/20:JuU23, rskr. 2019/20:272). Regeringen uppdrar därmed också åt Brottsoffermyndigheten, Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum), Polismyndigheten, Socialstyrelsen, och Åklagarmyndigheten att 2021–2022 genomföra de gemensamma insatser som beskrivs i uppdraget för att främja tillämpningen av de nya bestämmelser mot hedersrelaterad brottslighet som trädde i kraft den 1 juli 2020.

Närmare om uppdraget

Nationella kompetensteamet ska ta fram information om den nya lagstiftningen och det rättsliga skyddet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Denna del av uppdraget ska genomföras i samverkan med Brottsoffermyndigheten. Uppdraget innefattar att genomföra en målgruppsanalys och att därefter ta fram och sprida information till barn och unga och deras anhöriga. Informationen ska tas fram på lämpliga språk. Motsvarande information ska tas fram och spridas till vuxna som i sitt yrke arbetar med barn och unga. Nationella kompetensteamet ansvarar efter redovisning av uppdraget för att hålla materialet tillgängligt och uppdaterat.

Under 2021 ska Nationella kompetensteamet sammanställa ett samordnat stöd i form av en myndighetsgemensam vägledning för personal inom socialtjänst, hälso- och sjukvård, skolväsendet och polis för att förhindra och förebygga att barn lämnar landet för att giftas bort, könsstympas eller utsättas för olika former av hedersrelaterat våld eller tvång. Vägledningen ska också omfatta ovan nämnda aktörers arbete och ansvar när barn och vuxna av sådana skäl blir utsatta utomlands. Vägledningen ska belysa hela samverkanskedjan mellan berörda myndigheter avseende både den förebyggande och den transnationella dimensionen. I uppdraget ingår också att sprida vägledningen till relevanta aktörer. Socialstyrelsen ska ta fram underlag till och kvalitetssäkra de delar av vägledningen som rör socialtjänst, hälso- och sjukvård.

Linköpings universitet, Polismyndigheten, och Åklagarmyndigheten ska i relevanta delar aktivt bistå Nationella kompetensteamet och Brottsoffermyndigheten i framtagandet av informationsmaterial. Samtliga ovan nämnda myndigheter ska också aktivt bistå Nationella kompetensteamet i framtagande av den myndighetsgemensamma vägledningen, liksom Socialstyrelsen i dess arbete med underlag till vägledningen. Samråd ska även ske med Enheten för konsulära och civilrättsliga ärenden vid Utrikesdepartementet (UD KC).

FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) ska vara en utgångspunkt för uppdraget liksom Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet.

Vid genomförandet av uppdraget ska Nationella kompetensteamet, Brottsoffermyndigheten och Socialstyrelsen inhämta kunskap och erfarenheter från Barnombudsmannen, Inspektionen för vård och omsorg, Jämställdhetsmyndigheten, Migrationsverket, Myndigheten för stöd till trossamfund, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Skolverket, Enheten för konsulära och civilrättsliga ärenden vid Utrikesdepartementet (UD KC), Sveriges Kommuner och Regioner samt civilsamhällesorganisationer.

Vid uppdragets genomförande ska myndigheterna beakta hur det globala utbrottet av covid-19 kan påverka barns och ungas sårbarhet samt förutsättningarna för skydd och stöd.

För uppdragets genomförande får Nationella kompetensteamet vid Länsstyrelsen i Östergötlands län använda 2 000 000 kronor under 2021. Kostnaderna ska belasta utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering, anslaget 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder, anslagspost 1 särskilda jämställdhetsåtgärder- del till Länsstyrelsen i Östergötlands län efter regeringsbeslut.

Brottsoffermyndigheten och Socialstyrelsen får använda högst 1 500 000 kronor vardera under 2021. Linköpings Universitet, Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten får använda högst 1 000 000 kronor vardera under 2021 för genomförandet av uppdraget. Kostnaderna ska belasta utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering, anslaget 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder, anslagspost 12 Jämställdhetsinsatser efter regeringsbeslut. Medlen utbetalas engångsvis efter rekvisition ställd till Kammarkollegiet. Rekvisition ska lämnas senast den 15 december 2021. Medel som inte har använts för avsett ändamål ska betalas tillbaka till Kammarkollegiet senast den 30 mars 2022. Senast samma datum ska myndigheterna lämna en ekonomisk redovisning till Kammarkollegiet. Rekvisition, återbetalning och redovisning ska hänvisa till det diarienummer som detta beslut har.

Regeringen avser att återkomma om finansieringen för 2022. Senast den 30 april 2021 ska Nationella kompetensteamet vid Länsstyrelsen i Östergötlands län till regeringen (Arbetsmarknadsdepartementet) redovisa en plan för myndigheternas arbete 2021–2022. Den 16 juni 2023 ska Nationella kompetensteamet vid Länsstyrelsen i Östergötlands län lämna en samlad redovisning av uppdraget till regeringen (Arbetsmarknadsdepartementet).

Bakgrund

Hedersrelaterat våld och förtryck är ett allvarligt samhällsproblem som kränker och begränsar främst flickors och unga kvinnors men även hbtq-personers och unga mäns och pojkars grundläggande fri- och rättigheter. Kartläggningar av självrapporterad utsatthet i Göteborg, Malmö, Stockholm och Uppsala 2017–2018 tyder på att nästan var sjätte elev i årskurs 9 i dessa kommuner lever med någon form av hedersrelaterat våld eller förtryck. Dessutom visar uppgifter från Utrikesdepartementet (UD) och Nationella kompetensteamet att det förekommer att barn och unga med anknytning till Sverige förs utomlands och där utsätts för hedersrelaterade brott.

Enligt en undersökning från Nationella kompetensteamet (2020) saknar många kommuner kännedom om personer som har förts ut ur landet. Av 192 kommuner uppgav 43 kommuner att de 2019 hade kännedom om sammanlagt 172 barn som befann sig eller misstänktes befinna sig i denna situation. Undersökningen pekar på att få kommuner har särskilda rutiner för samverkan mellan socialtjänst och skola i syfte att förebygga sådana bortföranden. Samma år inkom till Utrikesförvaltningen totalt 114 ärenden om sammanlagt 73 vuxna och 138 barn som förts ut ur landet eller hölls kvar utomlands mot sin vilja. I 28 ärenden fanns uppgifter om barnnäktenskap eller tvångsäktenskap och totalt 20 ärenden rörde sig om så kallade uppfostringsresor. I 50 ärenden kunde UD konstatera att den utsatta personen varit aktuell hos socialtjänsten före utresan.

UD och svenska utlandsmyndigheter kan tillsammans med socialtjänsten i berörd hemkommun undersöka förutsättningarna för att bistå den som är nödställd utomlands och vill återvända till Sverige. I dessa fall är en nära samverkan med tydlig ansvarsfördelning mellan berörda aktörer av yttersta vikt. Utredningen om starkare skydd mot barnnäktenskap, tvångsäktenskap och brott med hedersmotiv uppmärksammar i sitt slutbetänkande (SOU 2018:69) att denna samverkan kan utvecklas och att socialtjänstens kunskap på området behöver förbättras. Undersökningen från Nationella kompetensteamet visar att socialtjänsten ofta saknar rutiner för att hantera ärenden om bortförda barn och vuxna och att misstänkta fall sällan polisanmäls.

Sedan den 1 juli 2020 kan den som förmår eller tillåter ett barn att ingå ett äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse dömas för barnnäktenskapsbrott. Vidare gäller en ny särskild straffskärpningsgrund som innebär att om ett motiv för brottet har varit att bevara eller återupprätta heder ska det ses som en försvårande omständighet vid bedömningen av straffvärdet. I lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga har det införts ett nytt verktyg, ett utreseförbud, som ska skydda barn som riskerar att föras utomlands i syfte att ingå barnnäktenskap eller att könsstympas. Det är straffbart att föra ut ett barn ur Sverige i strid med ett utreseförbud. Ett utreseförbud utgör hinder mot att utfärda pass och skäl för att återkalla pass.

En effektiv tillämpning av den nya lagstiftningen till skydd mot hedersrelaterad brottslighet förutsätter välfungerande samverkan mellan berörda aktörer, inte minst socialtjänsten, hälso- och sjukvården, skolan och polisen.

Det är angeläget att barn som riskerar att utsättas för brott identifieras och skyddas på ett tidigt stadium. I alla kommuner måste yrkesverksamma i berörda verksamheter ha tillräcklig kunskap och rutiner för detta ändamål. Enligt barnkonventionen som blev svensk lag i januari 2020 ska konventionsstaterna vidta alla lämpliga åtgärder för att skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld.

Ytterst måste de hedersnormer som rättfärdigar och motiverar brott mot barn och unga upphöra. Det har visat sig att kunskapsspridning till de grupper som riskerar att bryta mot lagstiftningen eller grupper som lagstiftningen syftar till att skydda, har en viss brottsförebyggande effekt. Därför är det viktigt att innebörden av den nya lagstiftningen kommuniceras på ett lättförståeligt sätt till barn och unga som riskerar att utsättas för hedersbrott, deras anhöriga och vuxna som i sitt yrke har kontakt med dessa grupper. Hedersrelaterat våld och förtryck drabbar främst flickor och unga kvinnor men även hbtq-personer och unga män och pojkar. Utsattheten kan ta sig många olika uttryck och det kan därför finnas behov av en närmare målgruppsanalys för berörda grupper.

På regeringens vägnar

Åsa Lindhagen

Anna Ekstedt

Likalydande till

Polismyndigheten

Socialstyrelsen

Åklagarmyndigheten

Länsstyrelsen i Östergötlands län

Brottsoffermyndigheten

Kopia till

Justitieutskottet
Socialutskottet
Barnombudsmannen
Brottsförebyggande rådet
Folkhälsomyndigheten
Inspektionen för vård och omsorg
Jämställdhetsmyndigheten
Kammarkollegiet
Kriminalvården

Länsstyrelserna
Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd
Myndigheten för stöd till trossamfund
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor
Myndigheten för vård- och omsorgsanalys
Statens institutionsstyrelse
Statens skolinspektion
Skolverket
Uppsala universitet, Nationellt centrum för kvinnofrid
Åklagarmyndigheten
Brottsofferjouren Sverige
Glöm aldrig Pela och Fadime (GAPF)
Nationella nätverket för samordningsförbund
Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige
Rädda Barnen

Sveriges Kommuner och Regioner
Tjejejs Rätt i Samhället (TRIS)
Unizon
Varken hora eller kuvad (VHEK)